

TÕLKIMISE KUNST

Marie Underi kirju Ivar Grünthalile

Raamatutel olevat oma saatuse – *habent sua fata libelli* –, isiklike paberite saatused on keerulisemad. Ümmarguselt kaks tuhat säilikut sisaldav Marie Underi ja Artur Adsoni personaalarhiiv on oma pelgupaika Eesti Kirjandusmuuseumisse jõudnud eri aegadel ja eri teid pidi. Ülekaaluka osa sellest arhiivist moodustavad pagulusaastatel kogunenud paberid, mis jõudsid Tartusse Stockholmist Paul Laane hoole alt 1996. aastal. Ühisest arhiivist kuulub suurem osa Artur Adsonile, paljud kirjavahetused kuuluvad sisult kokku. Kirjad ja mälestused kahe pagulase arhiivis tuletavad püsivalt meelde eesti kultuuri katkestust.

Marie Underi arhiivi jõudnud paberite ajalugu ei ole keerulisem, kui mõne teise eesti kirjaniku isiklike arhiivimaterjalide lugu. Siin on intrigeerivaks lüliks need aimatavad materjalid, mida pole. Luuletaja noorusaja konstrueerimine jääb dokumentaalse ainese nappuse tõttu fragmentaarseks. Noor Marie Under on väheste säilinud kirjade järgi otsustades olnud väga spontaanne (kui lugeda nt Ants Laikmaale saadetud kirju) ja väljendanud end vahetult ka epistolaarses vormis. Siiski võib väita, et kodumaal elades ei olnud autobiograafiline kirjutamine, pikaajaline kirjade vahetamine või pävikupidamine talle meelepärane, tema jaoks muutus see konventsiooniks. Pikas vanaduspõlves ja paguluses olid kõik vahemaad ja vahekorrad teisenevad. Marie Under kirjutab 1950. ja 1960. aastal üsna aktiivselt. Artur Adson on veel 1960. aasta paiku tunnistanud, et neil puudus Stockholmis telefon. Nii oli kirjavahetus üheks aknaks maailma.

Underi kirjad on jõudnud arhiivi võõraist kätest, saajate käest, sest koopiaid Under ei teinud. Valides, mida avalikustada, tundus esialgu, et kõige huvitavamad kirjad on kadunud või on juba avaldatud. Nimelt see osa suure luuletaja kirjadest või käsikirja jäänud kirjutistest, mis heidab valgust tema kujunemisele, loovatele impulssidele, töökspidamistele, vähemalt mõnele detailile sellest, mis on varju jäänud, aga oluline loomingu mõistmiseks. Enamasti on varjatu teadlikult peidetud ja see on looja õigus. Marie Under ei ole oma lugejaile kõiki teda köitnud raamatuid otse kätte juhatanud, kuid pole ka varjanud. Ta on tunnistanud küsijale, et võtaks tühjale saarele raamatute asemel kaasa paberi ja pliiatsi, ning kinnitanud, et kõige rohkem on teda inspireerinud elu ise. Eelnevaga on kooskõlas ta tunnistas, et teda „paelub inimese jälile saada luuletaja taga”. Seesama inimese otsimine teoste varjust ajendab püüdma võõrast ja möödaläinud elu ka Underi kirjadest, lootuses, et leitud killud katavad mingi osa kadunud pildist.

Underi pagulusperioodi olulistest kirjandusküsimustest täidetud korrespondentsidest nimetagem kirjavahetusi Ants Orase, Ivar Ivaski, Aleksis Ranniti, aga ka Ivar Grünthali, Aleksander Aspeli ja Paul Reetsiga.

Underi vaim on kirjades erk ja intensiivne, kirjutanud ühele oma korrespondentidest, jagab ta sageli sama mõtet või kogemust ka teistega.

Eriti ilmneb see, lugedes Underi kirju 1950. aastate lõpust: samad probleemid korduvad kirjades Grünthalile, Orasele, Rannitile, Ivaskile.

Marie Underi ja Artur Adsoni tutvus Ivar Grünthaliga sai alguse 1955. aastal Stockholmis. Grünthal meenutab, et oli tollal seotud Imant Rebase ühemehekirjastusega Vaba Eesti: äriasjus taibukas Imant Rebane taotles kirjas-tamisõigusi Underi loomingule. „Et Adsoni nõusse saada, hakkasin Rebasele vahemeheks. Olin Sännä trubaduurist kõrges arvamises, tänu tema ennast-salgavale tööle Jaan Oksa kirjandusliku pärandi väljaandmisel Siuru ajal. [...] Uus eesti kirjanduse ja kultuuri ajakiri Mana oli teoksil. Mind innustas väga, et maapaguluses vanaduspäevi veetvad Under ja Adson olid valmis nendele uutele üritustele kaasa lööma. Minu korrespondentsis 1950-ndail aastail tuleb viis kirja Adsonilt ühe Underi kirja peale,” meenutas Grünthal.

Marie Underi esimene kiri Ivar Grünthalile on läkitatud pärast naasmist Visbyst koju Stockholmi. Artur Adson on seda mõlemale nii elamusliku Visby külastuse tausta selgitanud „Marie Underi eluraamatus” (Stockholm, 1974), avaldades seal väljavõtte oma mahukast „Rootsi päevikust” (9. V 1957): „Lendasime tunni ajaga Visbysse dr Grünthali kodu hoidma, kuna ta ise abikaa-sa ja kolme tütrega üle Pariisi Hispaaniasse neljaks nädalaks suvitama len-das. Oli ilmatu meeldiv astuda täitsa eraldatud vaiksesse mereäärsesse maj-ja, selle viietoalisse avarusse ja valgusküllusse! Suur rikkalik biblioteek ja vaated läbi akende merele võtsid meid vastu. Ei osanud seni unistadagi, et saame kord veel mere ääres elada ja veel suvitada, ja kõigest paarikümne sammu kaugusel. Just nagu kord Maardurannas....” Adson on lisanud raama-tusse ka oma pliiatsijoonise majast selgitava tekstiga: ”Kõige merelähedasem maja Visbys on doktoraat läänihaigla krundil. Siin veetsimegi oma ilusad nädalad Visbys.” Kommentaariks Adsoni küllalt napisõnalisele meenutusele tuleks lisada, et Rootsi päeviku käsikirja järgi oli kolmandana Visbys kaasas Marie Underi noorem tütar Hedda. Võimalus veeta kuu väljaspool Stockhol-mi oli eriti meeldejääv ka seetõttu, et Marie Under ja August Adson elasid Stockholmi eeslinnas Hägerstenis Mälari kaldal (Mälarimäel) Klubbacken 59 kahetoalises üürikorteris koos Marie Underi õe Bertaga, hiljem elas samas ka Underi tütar Hedda. Underi ja Adsoni reise Rootsi perioodil saab ühe käe sõr-medel üle lugeda. Adson on päevikus Visbyt ohtralt ülistanud. „Tunnen end nagu lakkamatus pühapäeval,” on ta näiteks kirjutanud 16. mail. Grüntha-lite koduhoidjatena veetsid Adson ja Under samas kuu aega ka järgneval, 1958. aasta suvel.

Kirjavahetus, mida võiks nimetada ka kolmikkõneluseks, sest Grünthali-le vastab kord Under, kord Adson, keskendub luule tõlkimisele ja vastkäivi-tatud uuele ajakirjale Mana. Adson märgib isegi päevikusse: ”Kuigi meid ainult kaasa avaldama kutsuti ja me ei ole initsiaatorite grupi liikmed nagu olime kunagi Siuru, Tarapita ja Loomingu tekkimise ärevail ajal, siis ometi meenutas Mana ellukutsumine meie kevadet ja euforiseeris meid, nagu alus-taksime uut perioodi.”

Marie Underi jaoks ei ole niivõrd oluline avaldamise koht, kuivõrd tõlki-mise protsess. Ivar Grünthal oli sel ajal tõsiselt huvitatud soome luule tõlki-misest ja kavandas tõlkeraamatu koostamist, mis oleks olnud analoogiline 1940. aastal Soomes ilmunud eesti luule antoloogiale „Eestin Runotar”. Grün-

thali kannustas informatsioon, et Eesti NSV-s kavandatakse soome uuema luule tõlkevalimiku väljaandmist: „Minu teada on seltsimehed Parve, Sirge jne jne taolist juba mitu head aastat oma suures uues dikteeritud hõimuvaimustuses soome ametivendadele lubanud. Kui kaugele nad aga selle ettevõttega on jõudmas just praegu, ei tea, midagi veel välja kuulutatud ei ole.” Dikteeritud hõimuvaimustus tähendas muidugi 1958. aastal ühingu NSV Liit–Soome Eesti osakonna (nn sõprusühingu) loomist. Pagulaste katse välja anda soome luule antoloogia ei teostunud, kuid paremini veel kui kirjavahetuses Grünthaliga on see teema jälgitav Underi kirjavahetuses fennofiil Ants Orasega (vt S. O l e s k, Pagulaste katse välja anda soome luule antoloogia. – Keel ja Kirjandus 1996, nr 4, lk 254–258).

Grünthali ja Underi kirjavahetuse teine kese soome luule kõrval on läti, aga ka saksa jt maade luule tõlkimine. Selle otseseks väljundiks on Mana esimeste numbrite koostamine – need sisaldavad eriti rohkesti tõlkeid. Samal ajal tõlgib Grünthal Underi luulet rootsi keelde ja loodab avaldada ta valik-kogu luuletaja 75. sünnipäevaks. Kavatsus realiseerub viis aastat hiljem, 1963. aastal, mil ilmub Underi rootsikeelne luulevalimik „Vigilia” Ivar Grünthali ja Ilmar Laabani tõlkes.

Marie Underi kirjaded Ivar Grünthalile on varem avaldatud 1957. aasta kuus kirja Underi 100. sünniaastapäeva puhul ajakirjas Triinu (1983, nr 120–121). Neist neli pikemat avaldatakse käesolevas valikus teist korda, kaks 1957. aasta detsembri lõpul saadetud lühikest kirja ei ole Kirjandusmuuseumisse jõudnud.

Ivar Grünthalile saadetud Marie Underi ja Artur Adsoni kirju on säilinud vaid mõni üle paarikümne, Underi omi neist üle tosina, ent ilmselt on siin üsna suur osa kaotsi läinud. Ivar Grünthal tõi talle saadetud kirjad ise Kirjandusmuuseumisse 1989. aasta maikuus. Et Grünthali enese kirju Underile-Adsonile, mis pärit Underi 1996. aastal loovutatud arhiivist, on ümmarguselt 230, on ka vastuskirju olnud oletatavasti rohkem. Väheusutav, et talle enamasti ei vastatud. Ka Grünthal ise kirjutab, et kirjavahetus luuletajapaa-riga kestis ligi kakskümmend aastat. Seega võime vaid nentida, et ülejäänud Underi ja Adsoni kirjad Grünthalile ei ole säilinud, nii nagu ei ole andnud tulemusi Grünthali enese paberite otsimine.

1. kiri

Stockholm-Mälarhöjden, 26/6 -57

Armas poeet,

Siinjuures saadan ära oma tõlkekatsed Kailase¹ luuletustest – nii hästi või halvasti kui need mul on õnnestunud. Olen püüdnud väljenduda võimalikult lähedaselt autori tekstile, kuid väikseid eemaldumisi ei saanud siiski täiesti vältida, nagu see tavaliselt on paratamatu luule tõlkimisel – eriti lühikeste ridade juures.

Teie poolt märgitud vabavärssidest ei suutnud ma esimese tõlget dešifreerida – pliiatsikiri oli ridade vahel tuhmunud – teine aga on Teie poolt loodud kujul täiesti trükivalmis.

Töö oli mulle eriti meeldiv, kuna tundsin autorit hästi: ta on mind (1928 a.) Tallinnas külastanud ja olen temaga koos olnud ka Helsingis.

Mäletame siin tihti tänulikult Visbyt, eriti merd ja Teie kaunist kodu, kus tohtisin sirvida nii mõndki minu poolt ihaldatud raamatut.

Südamlike tervitustega Teile ja Teie abikaasale

Teie

M. Under

1. Uno Kailas (1901–1933), soome luuletaja. I. Grünthal avaldas Manas nr 1 oma käsitluse Kailasest ja ta viie luuletuse tõlked, millest neli tõlkis ise. Underi ja Adsoni tõlkeid on kasutatud tekstisiseses näidetes. M. Underi tõlkes ilmus kaheksa Kailase luuletust 1969. aastal ka ajakirjas Tulimuld, nr 1 lk 15–17.

2. kiri

Mälarhöjden, 20. 8. -57

Armas härra doktor,

Siinjuures saadan ära 2 tõlget S. Harmajast.¹ Kolmandamaga maadlesin asjata: ei saanud rütmist jagu. Küllap ka see õnnestub Teil enesel – olete ju sooritanud nii palju häid tõlkeid; viimasest saadetisest meeldisid mulle eriti Sarkia² Une kaev ja Jylhä³ Rännulaul.

Minu tõlgetest näete, et Rannal võtsin teise salmi täiesti üle Teilt, kuna esimeses muutsin ainult 2 rida. Kevadpäeval ei õnnestunud mul paljudest katsetest hoolimata edasi anda autori mõtet „armu ligidusest valguses”: riimistikust... Kaudselt vastab ehk minugi sõnastus autori omale. Tõlgetega on ju ikka see häda, et midagi tuleb ohverdada.

Jah, need riimid, need riimid! Mul on piinlik, et mul ei õnnestunud Kailase tõlgetes kahes kohas puhtaid riime saavutada, kuna Teil ei esine kunagi irdriime. Kui Teid see mu viga šokeerib, ehk saate seda parandada?

Rilke⁴ tõlkes „Öösügavusest, aare...” (viimases salmis) tarvitasin sõna „hargneksid” autori „verzweigen’i” kohta, kuna ehk õigem vaste olnuks „põimuksid”. Aga et need käed ses luuletuses peavad „Sind ruumist imema”, siis tundus mulle õigemaks verbiks olema „hargnema”. Talitage palun ka siin oma äranägemise järgi – muidugi kui see tõlge peaks ilmuma. –

Lugesin ajalehest, et Gotlandil on puhkenud hulgaliselt ajukelmepõletiku juhtumeid, nii et Teil on nüüd vist väga töörohked päevad. Soovin jaksu ja jõudu kõigele.

Väiksele preilile tagantjärele õnnesoov sünnipäevaks ja parimaid tervitusi kogu majale!

Teie

M. Under

Saima HarmajaRannal

*Hunnitud vaelevad pilved
Liuguvad üle taeva.
Tasa ja tähetargalt
Ulguvett laulab aeva.*

*Lainete hellitusest
Liivas on väsimust.
Tuleksid hoopis tasa,
Tuleksid praegu just –*

(Jürikuu, 1932.)

Esimene kevadpäev

*Esimene kevadpäev, jääb see
Kaua üle õue värelema.
Siutsub väike talvelinnuke,
Üha uusi hääli pillub tema.*

*Hõbedaselt koorel oksade
Udu-uju hõõguv hõljuskelu.
Õhk nii lahe on ja tasane.
Kõiki aardeid napilt jagab elu.*

*Kõik see arm vist, mille osadust
Süda eales maitnud, avali ses
Valguses, mis suleb naeratust
Hämaruses sädeloorilises.*

1. Saima Harmaja (1913–1937), soome luuletaja. „Rannal” ja „Esimene kevadpäev” ilmusid Underi tõlkes ajakirjas Triinu 1983, nr 120, lk 9.
2. Kaarlo Sarkia (1902–1945), soome luuletaja.
3. Yrjö Jylhä (1903–1956), soome luuletaja.
4. Rainer Maria Rilke (1875–1926), saksa luuletaja. Kõnesolev tõlge jäi avaldamata. Underi Rilke tõlgetest on ilmunud „Die Liebende” pealkirjaga „Armastaja tütarlaps” Mana esiknumbris 1957. aastal. Samas on avaldatud kaks Underi luuletust, millest on juttu kirjas 23. VIII 1957.

3. kiri*Mälarhöjden, 23. 8. -57**Armas poet,*

täna minu värsside lahke ja liigutavalt hindava vastuvõtu eest! Nautisime siin samal ajal Teie omi: nende valulist mõrudust ja tõsist sarkasmi. Olen Teie luuletusi algusest pääle suure huviga jälgind ja nende mitmekihisus ja inten-

siteet on mind alati paelund ning olen Teid kohe eraldand enamikust meie noortest poetidest – paremalle käele.

Ja Teie saatesõna! ... Ses oli ju iga lause aforism! Nii tihedat läkitust pole vist ühelgi meie ajakirjadest enne olnud.¹ Iliste² oma (omavahel öeldud) on päris kahvatu selle kõrval.

Kiusasin Rannitit³ ka Manale saatma paari luuletust – loodan, et võtate need vastu?

Ruttasin veidi oma värsside ärasaatmisega,⁴ nüüd tahaksin neis mõned muudatused teha, s.t. teises neist. Palun kustutage selle päälkiri ja pange asemelle: „Langes üks täht”, teiseks sooviksin, et neljas salm („Oli sulet...”) välja jääks, sest nagu hiljem meenus, olin varem midagi taolist juba kasutand; viimse salmi viimse rea algus paluksin aga muuta järgmiselt: „Veel tähtsat jäi...” „Kõige tähtsama” asemel.

Mis'i-alune kriips sama luuletuse teises algreas tähendab sõrendust. Rilke suhtes olen Teie ettepanekuga päri.⁵

*Tüli eest ette tänades,
parimate soovidega kogu perele*

Teie Marie Under

1. Under peab silmas Ivar Grünthali saatesõna Mana esiknumbrile. Adsoni „Rootsi päevikus” on Adsoni kirjutatud saatesõna allkirjaga „Toimetus” ja märkusega: „Mana ilmumisesl aga ehtis numbrit toimetuse kollektiivtööna vähem algupärane saatesõna.”

2. Ivo Iliste (1935– 2003), ajakirjanik, tõlkija, Mana toimetuskolleegumi liige 1957–1964.

3. Aleksis Rannit (1914–1985), eesti luuletaja, kunsti- ja kirjandusteadlane. Elas 1953. aastast USA-s. 1961. aastast töötas Yale'i ülikoolis teadurina. Manas on avaldatud Ranniti luulet kahel korral (1958, nr 2, lk 23; 1963, nr 2, lk 116–117).

4. Adsoni päeviku järgi (12. VIII 1957) kirjutas Marie Under luuletused „Must tuul” ja „Langes üks täht” „sisemise tellimuse” tulemusena uue ajakirja Mana jaoks. Manas nr 1 on avaldatud luuletused „Must tuul” ja „Kõige tähtsam” (lk 3).

5. I. Grünthali ettepanek puudutas tõlke üksikasju.

4. kiri

Mälarhöjden, 17. 11. -57

Armas doktor,

Suur tänu Mana eest, mis pakil-palavalt käib meil käest kätte ja mille üle sumiseb mõttevahetus toast tuppa. Isiklikult pole ma siiski veel saanud vihku pikemalt süveneda, olen ainult nilpsand siit-säält. Näen, et Teil on olnud tähta lõviosa ja õnnitlen ilusa kordamineku puhul. Eriti tervitetav on, et Mana on nagu aknaks maailmkirjandusse; senini elati meil ju ses suhtes nagu kotis.

Teie huvitava vaatluse Kailase kohta lugesin siiski kohe läbi. On eriti hinnatav, et süvenete temasse ka arsti aspektist. Juba Aristoteles olevat lausund: „Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiae fuit”¹ ja Plato ning ka Demokriti arvates ei saavat luuletaja olla suur „sine furore”.^{*2}

Pääle muu tõi Teie artikkel ka jälle nii elavalt silme ette kõik teised Tulekandjad;³ olime ju kord külalisteks nende klubis Helsingis, kus tol õhtul ka tantsiti. Mäletan, kuidas Kailas iroonilise muigega jälgis üht vanemat väikekodanlist keerlevat paari.

Muide ühes Ultra⁴ nrs ilmus ka üks minu luuletus (Õhtu Pärisosast), mille oli tõlkind Ormi Arp alias Nigol Andresen⁵ Hagar Olssoni⁶ abiga.

Laabani⁷ dadaismi harrastusele (kummaline, kui kaua see lastehaigus tal kestab!) on värskendavaks vastukaaluks M. Lasbergi⁸ referaat ameerika noorima põlve luuletajaist. Seik, et need „metsavennad” tunnevad huvi Kauge Ida kunsti ja usundite vastu, ahvatleb väga tutvuma nende loominguga. Kas Mana ei võiks edaspidi tuua tõlkeproove nende luulest?

Reinans⁹ pulveriseerib liiaks oma teksti pisidetailideks. Või muutub ta pärastpoole kokkuhoidlikumaks?... –

Viimaks olen nüüd ka „kuidagi” hakkama saand läti poeedi Tschaksi¹⁰ kolme luuletuse tõlkimisega, millised saadan siinjuures Teile läbivaatamiseks.

„Elu” olevat dr. Ivaski¹¹ arvates „läti lüürika seni silmapaistvaim saavutus” (Vaba Eesti 1/2 -57). Võib-olla, et see algupärandis ekstraktsem on ja tõlge seda on lahjendand (luule kaotab ju enamasti tõlkes), kuid, omavahel öeldud, mind see just eriti ei haarand, samuti nagu need 2 teistki. Mõningaid värskaid ütlusi neis ju leidub – eks talitage oma äranägemise järgi.

„Elu” olevat I osa sellenimelisest kuuetsüklilisest luuletusest. Pr. Ivaski,¹² kes on lätlanna ega oska eesti keelt, saatis mulle saksakeelsed proosatõlked ühes värsiskeemidega. „Elu” originaalis esinevat ka assonantsriime.

Juhul kui need luuletused Manas ilmuksid, kirjutaks dr. Ivask meeleldi sinna juure selgitava essee. Ta teatab: „See on ainult spontaanne ettepanek, mille täidminek aga kindlasti aitaks ühendada rohkem balti kirjandust.”

Palun ütelge mulle varsti oma arvamine, et saaksin sellest kohe dr. Ivaskile teatada – see asi on üldse liig kauaks mu kätte ripakille jäänd.

Soovin Teile hingetõmbust pärast möödund hullu rassimist ja tervitan Teid ning Teie armast abikaasat, samuti ka laste-kolmikut kõigest südamest.

Teie
Marie Under

* Sattusid just eile need laused Schopenhauerist silma alla.

1. Ei ole olnud suurt annet ilma hulluse lisandita (Lucius Annaeus Seneca).
2. Ilma hulluseta.
3. Soome kirjanikud, kes said rühmanime 1922. aastal avaldatud albumi „Tulenkantajat” järgi. Hajus rühmitus (Olavi Paavolainen, Mika Waltari, Erkki Vala, Katri Vala, Sulho Ranta, Elina Vaara, Lauri Viljanen, Aaro Hellaa-koski, Yrjö Jylhä, P. Mustapää, Uuno Kailas, Ilmari Pimiä, Elmer Diktonius ja Arvi Kivimaa) esindab linnakultuuri ja Kai Laitineni järgi kirjandusliku ekspressionismi soome versiooni. Eesti kirjanikud E. Vilde, F. Tuglas, M. Metsa-

- nurk, G. Suits, M. Under, H. Visnapuu, J. Semper ja ajakirjanikuna A. Adson väisasid soome kolleege viimaste kutsel 1930. aastal.
4. 1922. aastal ilmunud soome ajakiri, mille esiknumbris ilmus Marie Underi luuletus.
 5. Nigol Andresen (1899–1985), kriitik, kirjandusteadlane, tõlkija, poliitik. A. Valmase ja V. Keldri koostatud Marie Underi personaalnimestiku (1994) järgi on nimetatud luuletuse tõlkijaks Lauri Haarla.
 6. Hagar Olsson (1893–1978), soomerootsi luuletaja.
 7. Ilmar Laaban (1921–2000), eesti luuletaja, kriitik ja kunstikriitik Rootsis.
 8. Max Lasberg (1924–1995) töötas pärast Lundi Ülikooli lõpetamist maamõõtjana jm. Mana kaastööline Rootsis. Ajakirja esiknumbris ilmus tema sulest referaat Kenneth Rexrothi artiklist USA noorima kirjanduspõlvkonna kohta, mis kandis pealkirja „Vaimne metsavendlus USA-s”.
 9. Alur Reinans (snd 1932), prosaist, kriitik, ajakirjanik, Eesti Kultuuri Koon-dise esimees. Aastatel 1957–1965 Mana toimetuse ja toimetuskolleegiumi lii-ge. A. Reinansi romaan „Naera, inimene!” ilmus Manas 1957–1959.
 10. Aleksandrs Čaks (1901–1950), läti ühiskonnakriitiline linnaluuletaja.
 11. Ivar Ivask (1927–1992) eesti luuletaja, kunstnik, kriitik, Oklahoma ülikoo-li professor, asutas 1967. aastal kvartalikirja Books Abroad, hilisema nimega World Literature Today. I. Ivaski artikkel „Aleksanders Tšaksi poeem „Elu” ja selle koht läti luules” ilmus Manas 1958, nr 3, lk 1–5.
 12. Astride Ivask (snd 1926), läti luuletaja.

5. kiri

Mälarhöjden, 29. 11. 1957

Armas doktor,

Teie mõlemad kirjad tänuga käes ühes Teie Elu tõlkega, mille Teie soovil kohe dr. Ivaskille edasi saatsin. Täna hommikul saabus aga viimaselt veel üle-jäänd 5 Elu osa, milliseid palub mind tõlkida ja soovib, et siis kogu poeem ilmuks Mana III-as ühes tema artikliga. Järgmises Manas võiksid siis tema arvates ilmuda need teised 2 Čaksi luuletust ja – kui õnnestub!... – ka Johan-nisfest ja Falls jemand wissen möchte, mis mul on veel katsetamisel.¹ Viima-ne on see üheriimipaariline, millest Teile juba kirjutasin. Selles lubas aga dr. Ivask mind vabamalt talitada.

Muide, dr. I. on mu tõlgetega rahul ja nad mõlemad abikaasaga oleksid väga õnnelikud, kui Mana saaks eesti publikulle tutvustada seda suurt läti poeti. Ja tõepoolest Čaks väärib seda ülimal määral: tänane Elu lisa pani mu südame päris põksuma! I osa on ainult tagasihoidlik sissejuhatus sellele hoog-salle, vaimustusest ja isikupärasest värskusest ning sügavast kosmilisest elu-tundest hõõguvalle poeemile. Kui seda ainult suudaks vastavalt edasi enda! Ikka pudeneb midagi küljest ära...

Oli üllatav, et tegite uue versiooni Elu tõlkele. Nagu nähtub, panete Teile rohkem rõhku riimile, kuna mina hoian enam tekstist kinni. Olin ise ka tead-lik selles, et ma riimides ei saavutand rohkem värskust, kuid ma pidasin sisu

tähtsamaks (päälegi kui see polnud mu oma). Aga las siis nüüd dr. Ivask teeb oma Salomoni otsuse.

Vahepääl õnnestus mul siiski Elu 15. salmi veidi muuta; see kõlaks nüüd järgmiselt: „Kena mängumees, mängumees kena, / miks su saabas nii nukker ja tuhm? Südamest kisu kõik rõõmsus täna, / põlvil et kasvaks sul roosipuhm.”

Võib-olla lisan ehk edaspidigi veel mõne väikese muudatuse – kuid sellega on ju nüüd aega. Siiski: dr. I. palus mind 11. salmis viimses reas sõnas „mulle” e-täht ära jätta. Sellest olin ise ka teadlik, et „mull” väldiks konarlust, kuid ma hästi ei salli apostroofe, need nagu annavad kohmakuse mulje. Päälle selle sooviks dr. I. veel, et „Düüna ääres” oleks ainult ühest parmest jutt nagu algtekstis. Paraku jälle see neetud riim, mis mulle siin sai komistuskiviks. Katsetan siis veel selle kallal.

Muidu on dr. I. mulle liigagi häätahtlik ja tänulik.

Olin vahepääl takerdunud Õmblejanna džunglisse, kuid rabelen sellest nüüd välja uute ülesannete kallale.

Parimate soovidega kogu Teie majale.

Teie

M. Under

P.S. Teie Elu-tõlkes puudus 3-as salm, mis algab sõnadega „Ilu on see” jne. Tervisi!

1. A. Čaksi neli luuletust („Jaanik I–II”, „Kui keegi tunda tahaks”, „Kits” ja „Düüna ääres”) ilmusid M. Underi tõlkes Manas 1958, nr 2, lk 21–22, poeem „Elu” Manas 1958, nr 3, lk 6–11.

6. kiri

Mälarhöjden, 9. 12. -57

Armas poeetide-paar,

täna soojast südamest rõõmustava üllatuse eest! On liigutav, et Teie oma napist ajast hoolimata huvitusite seda mu hilisluuletust tõlkima.

Eriti rabas mind aga see, et pr. Gr.¹ on ka luuletaja... Millal näeme tema värssse Manas?

Nagu teises kirjas öeldud, ei oska tõesti vahet teha kummagi tõlke paremuses. Need on mõlemad haruldaselt õnnestunud. Taaslugemisel kaldun siiski nagu pr. Gr. tõlget eelistama, nimelt teisest salmist peale. Samas salmis on aga ka dr-l väga ilus pilt „kivistund lillest”.

V. G. tõlge on vist originaalile lähedasem, välja arvat 2 r. viimses salmis, mis on dr-l täpsem.

Mees ja naine olevat ju üks, nagu piibel väidab, nii ei tohiks mees solvuda, kui naist kiidetakse, ja ümberpöörduvalt. Seepärast loodan, et ei panda pahaks mu otsekohesust. Südamlik tänu Teile mõlemalle ilusa tähelepanu eest!

Nõustun meeleldi osa Čaksi värsside avaldamisega *Mana II*. Kirjutan vastava sissejuhatuse pärast dr. Ivaskile.

Veelkordne tänu, ja tervitusi kogu perele.
Muidugi ka merele!

Teie

M. Under

P.S. „Meririst” tähendab millimallikat, nii siis ei saa seda sõnasõnaliselt tõlkida.

1. Virve Grünthal, I. Grünthali abikaasa. On tõlkinud M. Underi luuletusi rootsi keelde (vt 8. kiri).

7. kiri

Mälarhöjden, 15/12 -57

Armsad poeedid,

olen sügavasti liigutat Teie tõlkimisandumusest. Suurim tänu! Leian, et olete jälle meisterlikult rootsindand need kaks luuletust. Mu rootsi keele oskus ei ole küllaldane, et eritella peenusi, kuid nii palju kui suudan mõista, olete teinud ilusa töö.

Olen üle kasvand enamaist oma esimeste kogude luuletusist, seepärast võiks ehk valida rohkem mu hilisema aja produktsioonist. Üldse aga kahtlen, kas tasub neid välja anda: rootsi nüüdisaja luule on ju nii moodne, nii et minu värssid tunduksid siin vist täiesti ebakohastena – vähimalt noorema põlve juures.

Doktorille veel eriline aupaklik tänu kõigi mõistvate ja tunnustavate sõnade eest Südamiku puhul. Püüan kõigist nii suuremeelseist ergutusist hoolimata mitte pääd kaotada – ennem juba südant...

See tihe ja keskendat kirjutis pani päale muu veel imetlema peent ja süvenend eritlusvõimet kogu meie silmapaistvama minevikuluule suhtes. On rõõm näha, et meil sigineb juure häid esseiste.

Lisan ligi kaks Teie poolt soovit Čaks'i tõlget. Koopiad neist saatsin dr. Ivaskille ühes sooviga lühikese introduktsiooni saamiseks. Enne seda sain temalt kirja, kus ta soovitab minu *Elu I* versiooni juure jääda. Siinjuures pean lisama, et ma Teie tõlget talle saates täiesti erapooletuks jäin, tsiteerides ainult vastavat ettepanekut Teie kirjast. Kuid saan aru, et dr. Ivask pidi vist sattuma veidi täbarasse situatsiooni – veel enam kui eesel kahe heinakuhja vahel – sest ta oli ju enne minu tõlke hääks kiitnud, nii et tal pidi vist olema piinlik sellest taganeda. Ta oli mu tõlked ka saatnud prof. Matthews'ille¹ ning nüüd sain ma ka temalt tunnustust nendele. Muide, prof. M. on olnud Riias õppejõuks ja haldab läti keelt; prof. Ivask on emapoolt lätlane, seega samuti selle keele mees.

„Jaanik” on originaalis ebaühtlane nii värssimõõdult kui riimidelt, nagu juurelisat algupäranditest näete. „Düüna ääres” õnnestus mul muuta viimne rida järgmiselt: „Hiigelparmu põrinaga mustas voos.”

„Falls jemand wissen möchte” peaks täpses tõlkes kõlama: „Kui keegi teada tahaks”, aga nagu näete minu tekstist allpool, tundub vist eesti keeles kohasem tarvitada kindlat kõneviisi ja vist pigem ütlust: „Kui keegi tunda tahab minu südant.” Jätan selle Teie otsustada. Üks rida ongi mul niimoodi, aga kuna see lause kordub, siis peaks need kõik ühtlustama. Finesside üle võime ju veel mõtteid vahetada. Ootan ka veel näpunäiteid dr. Ivaskilt.

Veelkordse tänu ja sooja käesurve ning parimate pühadesoovidega

Teile mõlemaile

Teie

M. Under

P.S. Mu luuletus *Mana II* jaoks on juba valmis, aga – nagu keegi luuletaja kord ütelnud – sel puuduvad veel ainult sõnad.

M. U.

Teie ei olnud rahul mu lõppriimidega „Kitses”. See lühirealine ja napi-sõnaline dialoog ei taha end aga kuidagi muuta lasta. Kuna Čaks ei näi just suurt rõhku panevat riimidelle, siis arvan, et see võiks nii jääda.

1. William Kleesmann Matthews (1901–1958), Narvas sündinud kirjandusteadlane ja tõlkija. Kaitses 1926 Londoni ülikoolis doktorikraadi. Töötas 1929. aastast Riia Ülikoolis ja pärast sõda Londoni ülikoolis.

8. kiri

Mälarhöjden, 30/12 -57

Armas doktor!

Palju tänu kõige eest! Kirjutis Gotlänningenis¹ oli ilus jõulukink, mis tegi südame soojaks: sügav tänu nii suuremeelse hinnangu eest. Vanemate piibel siiski puudus ümbrikus – muidugi kogemata. Et Teie oma ajanappuse juures olete ühes oma abikaasaga hakanud mu värsse rootsi keelde tõlkima on ainulaadne enese ärasalgamine, mille eest jään küll igavesti tänuvõlglasteks. Ma pole suutnud veel Unetuma laulu ega Lapsehukkajat lähemalt uurida, ainult neid kolme sõna püüan selgitada: need pärinevad Wiedemannist,² ja ma ei mäleta isegi enam nende täpset tähendust, ainult umbkaudu tean, et puik on mingi roog, kõõnus = umbsõlm (hästi tugevasti seotud) ja kalakudulind mingi meri- või vesilind. Arvan, et olete sellele leidnud päris õige vaste. Muide „piuk” esineb ka Muugis³ taime tähenduses.

Nüüd Jaaniku juure. Just täna hommikul saabus dr. Ivaskilt kiri nende mu viimaste tõlgete kohta. Ta kirjutab: „Teie uued tõlked on sama oivalised kui eelmised.” Soovitas ainult muuta luuletuses „Kui keegi tunda tahaks” 3. salmis 5-es rida, mis algtekstis kõlab järgmiselt: „Ise nüüd kui roos ma auran.” Murdsin selle kallal siis nüüd pead. Kuna siin riime muuta ei saa, siis tegin

järgmise versiooni, mis muidugi pole ideaalne, kuid peaasi, et soovitud „auramist” kuidagi sain edasi anda. Siin see on: „Kui roos ma auramagi pidand.” Dr. Ivask kirjutab veel, et ta on võrrelnud kõik rida realt ning et kõik muu on tundunud õigena ja ladusana. („Rõõmustav saavutus! Jään ootama pikisilmi tervet „Elu” kujundust.”) Lisan ka tema saate minu tõlgetele, mis samuti saabub täna.

Kuna pr. Ivask oma juhises Jaanikule kirjutab: „Unregelmässig gemischte Trochäen und Daktylen. Betonte und unbetonte Zeilenanfänge wechseln ab”,⁴ siis leidsin, et mul on täieline voli samuti „unregelmässig” talitada. Ega autor just nimelt ei ole teatud ridu pikendand ja teisi lühendand, see on tal johtund ju täiesti juhuslikult nii, olenedes keelest. Minu reapikkused olenevad ju meie keelest. Mul ei olnud seni aega süveneda Teie ettepanekuisse. Niipalju ainult näen – ja ka dr. Ivaskilt sain selleks julgustust –, et midagi pole katki, kui kõik ilmub nii nagu mul on. 5. s. 3. r. võiks siiski olla: „Sääsedki ellu jätma.”

Tulen veel tagasi „puik” juure. Peet Kaareti Taimede sõnastikus⁵ ei leidu seda sõna, küll aga „puju”, ms. „meripuju”, mis tähendab rootsi keeles „Strammalört”. Arvan, et see vastab Wiedemanni puigule. –

Laupäeva õhtul oli meil kokkusaamine prof. Orasega tema äia⁶ pool. Tervenisti 9 aastat polnud me üksteist näinud ja vestlust oli palju. Kahjuks oli Oras külmetanud ja kõhis hullupööra. Täna hommikul pidi ta jälle tagasi lendama.

Andke palun edasi mu sügav tänu Teie abikaasale suure tõlkimisvaeva eest ja olge ise samuti selle ja kõige muu headuse eest kuhjaga tänatud.

Lastele rõõmsat mängutuju ja head sõitu uute nukuvankritega!

Alati südamlilikult

Teie

M. Under

P.S.

Prof. Oras lubas kirjutada arvustuse Ranniti⁷ kohta. Jäägu siis juba Ilis-te oma välja.

Jaaniku 7. s. esimeses reas on juhtunud ümberkirjutusviga. Peab olema: „Maa, miks” jne.

Oh, armsad poeedid, praegu saabus pidulik Gotlänningen'i jõululeht Teie V. piibli tõlkega. Täna suures liigutuses. Mida saaksin küll Teile vastu anda?!... Aga parimad annid on vist alati hüvitamatud.

Alatises tänus

Teie

M. U.

1. I. G r ü n t h a l, Marie Under – Estlands stora diktare. – Gotlänningen (Visby) 27. XII 1957. Samas ajalehenumbris ilmus ka M. Underi luuletus „Vane-mate piibel” Virve ja Ivar Grünthali tõlkes.

2. Johann Ferdinand Johann Wiedemanni (1805–1887) eesti-saksa sõnaraamatu esiktrükk ilmus 1869.
3. Elmar Muuk (1901–1941), keeleteadlane. Avaldas 1933. aastal „Väikese õigekeelsus-sõnaraamatu”, mis on ilmunud paljudes trükkides. 1947 ilmus „Väike õigekeelsus-sõnaraamat” ka Stockholmis.
4. Ebareeglipärased segatud trohheused ja daktülid. Rõhutatud ja rõhutamata reaalgused vahelduvad.
5. Tõenäoliselt on jutt Peet Kaareti 1953. aastal ilmunud uurimusest „Wasser-vegetationen der Seen Orlängen und Trehörningen”.
6. Ants Orase abikaasa Livia isa Aadu Lüüs (1878–1967), arstiteadlane, pediatater. Lõpetas 1907 Tartu Ülikooli, 1920–1944 lastehaiguste kateedri ja kliiniku juhataja, 1925. aastast professor. Rootsisis on ilmunud ta kaks mälestusteraamatut.
7. A. Orase arvustus A. Ranniti (tõenäoliselt on kõne all tema kolmas luulekogu „Suletud avarust”, 1956) kohta jäi Manas ilmumata. Selle asemel ilmus I. Ilste arvustus.

9. kiri

Mälarhöjden, 9. 1. -58

Armas doktor, vabandage, et vastan nii hilja: väike palavik ja mõned tühised toimingud on võtnud aja.

Pean Teid tõsiselt tänama suurepärase tõlgete eest. Unetuma laul ja Lapsehukkaja (viimane on ju oma rahvapäraste ütluste tõttu raske) pälvivad erilist väljatõstmist, kuid ka kõik teised ei jää neist maha. Problemaatilistele kohtadele lisasin oma märkused ja saadan vastavad luuletused Teile tagasi, kuna nii on Teil kergem orienteeruda.

Veelkord harras tänu!

Parimate soovidega Teile majale

Teie M. Under

P.S. Poetess oli kõik need päevad kõvasti töös Čaksi kallal, on ju ta poeem nii arutu pikk. Seepärast siis ka lükkus ikka edasi nende kohtade vaatlemine, millele Teile oma kirjas oma tõlkes tähelepanu olite juhtinud.

Isiklikult olen ajast ikka veel mõnevõrra ähmane pärast viimast palavikku. Tuhnin tasapisi Oksa, et välja noppida lõvamaid kohti oma kirjutuse jaoks Meie Elule: nimelt, mis teised eredat on ütelnud Oksa kohta: kui teisi nii inspireerinud ollakse, siis peab ikka ise ka midagi olema. Neid eredusi sisaldab Teile artikkel eriti sähvatavaid. Kahju, et St T-sse¹ enam ei mahu Oksast: too leht on ju nii kitsi, kui kirjastus ei kuuluta, aga pagulasteater ei kuulutata mitte ükski kord, aga näe, kui palju reklaami tehti... Ei tea kuidas lava-rahvas toimetajad nii ära võlus. Ja leivategijad kah... Jällekirjutamiseni! Teile²

1. Rootsikeelne päevaleht Stockholms-Tidningen avaldas 1944–1959 eestikeelset lisalehte Stockholms-Tidningen Eestlastele, mis oli rootsieestlaste Eesti Päevalehe eelkäija.
2. A. Adsoni postskriptum. Samuti on Adson oma lisanduse kirjutanud järgmisele, 10. kirjale.

10. kiri

Mälarhöjden, 31. 1. -58

Armas kolleeg (muidugi Apollos)!

Suurim tänu Raske hommiku tõlke eest, mis Teil on ülihästi õnnestunud. Palju kohti on ju otse sõna-sõnalised ja kogu luuletuse atmosfäär ja meeleolu on meisterlikult tabatud.

Ainult viimse salmi teises reas võrdlus laste üksteise lähedusest oleks nagu neid liig lähendav: nad paistavad ses justkui kokku kasvanuina, nii et neile ei jää sugugi mänguruumi! Ehk saaksite seda sidet natuke lõdvendada?

Pilt on muidu iseenesest ilus, kuid siia see kahjuks ei sobi hästi.

Ette tänades ja väga Teid mõlemaid tervitades

Teie

M. Under

Artik. Tammsaarest on kadestamist väärt!

P.S. Täna tuli dr. Ivaskilt sooviavaldus PEN-kl. liikmeks astumiseks¹ ja ühtlasi volitus mulle peakoosoleku jaoks. Nii saame ühe hääle juure.

Lumi on ka siin porine. Aga küll tuleb veel uut. Ka Knasperile² tuiskamise rõõmuks ja lastele lumememmeks. Elage kõvasti hästi! A.

1. A. Adson kuulus sekretärina Eesti PEN-klubi juhatusse 27 aastat alates 1946. aastast kuni tegevuse raskuspunkti kandumiseni Ameerika mandrile 1973. aastal. 1959. aastal Frankfurdis toimunud PEN-klubide kongressil viibis M. Under aukülalisena, A. Adson delegaadina.
2. Grünthalide koer

11. kiri

Mälarhöjden, 16. 2. 58

Armas doktor!

Olete teinud minust nii suure numbri Manas!¹ Palju tänu liigutava üllatuse eest! Nagu näha, olen võtnud palju ruumi teiste autorite, näit. Teie enese, eest ära. Niimasin Teie luuletusi ja artikleid.

Kentsakas, et Iliste kui vastutav kaastoimetaja on lasknud ilmuda hoopis nõrgemaid luuletusi, kui tema poolt sarjatuid Ranniti omi... Päälegi ei ilmnenud, et ta arvustus olnuks taltsam esimesest versioonist.²

Aga kuhu jäi Lasbergi artikkel?

Oras kirjutab nii selget ja puhast stiili, just nagu Schopenhauer,³ keda tema selge stiili pärast armastan lugeda, ka Russel⁴ on sedalaadi mees.

Teie minu Öölaulu tõlge on selles viimistluses võrratu! Sügav tänu!

Nüüd paar sõna Teie viimastest tõlgetest: Vihane kevad I s. 1. r. oleksin rõõmus, kui saaksite säilitada „koorma teele panekut“, 4. s. jäägu nagu on. Külmas puhangus II s. 4. r. oleks samuti kena, kui Teil õnnestuks sõnastus originaalile lähemale viia. Viimases salmis ei tahaks just loobuda antiteesist „palavad – jäätusid“. Nagu näete, olen ehk liig nõudlik – aga nii me värsirahvas juba oleme. „Lyckoklöver“⁵ rõõmustas mind väga.

Manulise⁶ muhe kaane-vana vastab suurepäraselt sisu toonile.

*Tänades väga viimaste hääde tõlgete eest
parimate tervitustega kogu majale*

Teie

M. Under

P.S. Dr. Ivask tahaks teada, millal peab sissejuhatus Elule valmis olema.

1. Manas nr 2 (1958) on avaldatud rohkesti M. Underiga seonduvat: tema sonetid „Somnambuul“, „Visioon“ ja „Maria-Magdaleena“ (lk 14–15), tema luule tõlkeid saksa, ungari, prantsuse, inglise, soome ja rootsi keelde (lk 15–19), Underi enda Čaksi tõlked (lk 21–22) koos I. Ivaski saatesõnaga (lk 20) ja P. Laane arvustus M. Underi raamatule „Südamik. Valik luuletusi ja ballaade 1917–1957“ (lk 59–61).

2. A. Orase asemel arvustas A. Ranniti luulekogu „Suletud avarust“ Manas kriitiliselt I. Iliste (1958, nr 2, lk 68–70). Vt ka 8. kiri, märkus 7.

3. Arthur Schopenhauer (1788–1860), saksa filosoof.

4. Bertrand Russell (1872–1970), inglise filosoof, loogik ja ühiskonnategelane.

5. Neljaleheline ristikhein.

6. Manuline on 1958–1972 kümnel korral ilmunud Mana huumori- ja satiirilisa pealkiri.

12. kiri

Mälarhöjden, 27. 4. 58

Kallis poeet!

Mul on väga kahju Teist: nii palju peate oma piskust ajast minu luuletuste tõlkimisele kulutama! Ja ega üksi aeg – eks see ole ka närvesööv töö. Et Te ikka kõige sellega nii tõhusalt olete toime tulnud on päris aukartust äratav. Erilisi raskusi valmistasid vist küll need pikad ballaadid oma osalt arhailises

sõnastuses. Soe tänu Merilehmade eest! Löö kasvõi käsi kokku: kõik on oma kohal ja nii sujuv ja loomulik nagu oleks see rootsi keeles luuletet.

Aga mis me küll selle suure ilusa saavutusega pääle hakkame?: Rootslastele, kes ju on kõik moehullud, näib minu luule küll kindlasti ajast ja arust (nagu vist ka meie omagi noortele nagu Laaban ja veel mõni muu). Olen kindel, et rootslaste juures kukun kolinal läbi, kuigi Kai Laitinen¹ nii suuremeelne on, et kavatseb mulle teed valmistada. Tänu Teile ja temale kõige ennast-salgavuse eest!

Mul mölgub ikka veel Teie viimane nii subtiilne vaatlus minu kohta meeles. Juba päälkiri üksi fastsineeris mind.

Ilusaid tervitusi kogu Teie majale. Väikestele preilidele pääsilitusi tädi Marunderilt.

Eile käis – vist viimne? – juubelikülaline. Kõike hääd!

Teie

M. Under

1. Kai Laitinen (snd 1924), soome kirjandusteadlane ja kriitik. K. Laitinen avaldas Underi 75. sünnipäeva puhul Helsingin Sanomates artikli: K. L a i t i n e n, Marie Under 75-vuotias. – Helsingin Sanomat 27. III 1958. Artiklit refereeris kaks päeva hiljem Stockholm-Tidningen Eestlastele.

13. kiri

Mälarhöjden, 29. 7. 58

Armas poeet,

nüüd hakkame siis varsti Teie randa jõudma. Kui me ainult Teile Te reisiettevalmistuste sekka tülinat ei too...

Tõsine tänu Surnumere¹ eest – täis elavat hõngu! Mitte üksi Apollo ei ole juhtind Te kätt, vaid vist ka Dionysos on seisnud Te selja taga. Võib olla solvan Teid viimse lausepoolega – moodne luule ju seda jumalust ei salli! – kuid pole parata: Teie luules ilmneb siiski ka loomis- ja mitte ainult tegemisrõõm. Ning seega valmistasite mulle lugemisrõõmu.

Nägemiseni Teile kõigile!

Teie

Marunder

1. I. Grünthali luuletus „Surnumeri 1–4” on ilmunud Manas nr 4, 1958, lk 35.

14. kiri

Mälarhöjden, 16. 3. 59

Kallis doktor!

Et Te kitsi kiitma oleksite, nagu ütlete, seda ei saa Teie viimase kirja põhjal just uskuda: nii heatahtlikku tunnustust ja ülevoolavat kiitust, nagu seal vastu hoovab, ei julgend ma oma tõlgetele iial oodata; nüüd on muidugi meel väga rõõmus, et nad nii avasüli vastu võeti, ja ma tänan liigutatult kõige soojuse ja sõbralikkuse eest. Küllap dr. Ivask juba neile väärika saatesõna kirjutab, on ta ju Pasternaki suur austaja juba enne Dr. Zh.¹ ilmumist ja tegeleb praegu põhjalikult autori elu ja loomingu uurimisega. Minu tõlgete valikuga ei olnud ta siiski päris rahul, soovitades mul asendada luuletused „Sügis“, „Talveöö“, „Lahkumine“ ja „Magdaleena“ „sääraste šedöövritega“ nagu „Kannatamisnädal“, „Uim“, „Maa“ ja „Vananaistesuvi“. Pääle nende näeks ta veel meeleldi järgmiste luuletuste tõlkimist: „Märts“, „Suvi linnas“, „Pulm“ ja „August“. „Märts“ oli mul juba enne katsetamisel pooleli jäänd; lõpetasin selle nüüd ja saadan Teile siinjuures näha. Ei usu, et Teil Manas nii ohtrasti ruumi oleks, et veel mõnd luuletust sisse võtta.² Tegin oma valiku Dr. Zh. atmosfäärile vastavalt; sellest aspektist sobinuks ju ka väga hästi „Kannatamisnädal“ sisse võtta, kuid siin esineb mõningaid tõlkimisraskusi, näit. vene kiriku rituaalseid termineid ja kohati (mitmes värsis) peab 4 rida lõppema sama riimiga. Dr. Ivask põhjendab oma soovi järgmiselt: „... esimesel esitamisel eesti lugejaile peaks ehk rohkem rõhutama Pasternaki loodusluule erakorralist maagilist jõudu.“ Mida arvate Teie?

Siis veel üks asi: mind vaevas Hamleti lõpprida, mis mulle ei paistnud just päris õnnestuna. Dr. Ivask küsib, kas meil poleks mõnd vanasõna, mis väljendaks mõtet: „Elu pole läbi välja sirge tee.“ Arvan, et võikime selle tema rea üle võtta minu oma asemel, sest sellist vanasõna (riimiga!) me vist küll ei leia.

Oli lõbus lugeda amatsoonide elust-olust. Loodetavasti kujuneb nende tantsudebüüt edukaks ja kroonitavaks šokolaadikarpidega. Soovin ilusat kor-daminekut! Kogu majale kõige paremat!

Teie

Marunder

Ootan põnevusega Teie Soome päeviku³ järke.

1. Boris Pasternaki (1890–1960) romaan „Doktor Živago“ ilmus esmatrükis 1957. aastal. Itaalia kirjastuse Feltrinelli vahendusel. 1958. aastal määrati Pasternakile Nobeli preemia, millele järgnes tema tagakiusamine Nõukogude Liidus. „Doktor Živago“ tõlkis esimesena eesti keelde A. Adson (Stockholm: Vaba Eesti, 1960). Raamatu luuletõlked on Marie Underilt.

2. B. Pasternaki luulet on M. Underi tõlkes ilmunud kahes Mana numbris (1959, nr 2, lk 85; 1959, nr 3, lk 152–154).

3. „Soome päevik“ oli 1959. aasta veebruaris ja märtsis ilmunud I. Grünthali reisikirjade sari ajalehes Stockholms-Tidningen Eestlastele.

Koostanud ja kommenteerinud RUTT HINRIKUS